

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Disertační práce

Mgr. Jana Ďoubalová

**Kvalita z hlediska tlumočení jako strategického rozhodovacího procesu -
direkcionality a strategie při tlumočení právních textů**

Quality and Strategic Decision Making in Simultaneous Interpreting - Directionality
and Strategies in Conference Interpreting of Legal Speeches

Praha 2019

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Obsah

ÚVOD	3
TEORETICKÁ ČÁST	4
1 KVALITA TLUMOČENÍ.....	4
2 STRUČNÝ PŘEHLED DOSAVADNÍHO VÝZKUMU.....	5
3 (NE)VYMEZENÍ POJMU KVALITY TLUMOČENÍ.....	6
4 KVALITA Z HLEDISKA SUBJEKTU A OBJEKTU POSUZOVÁNÍ.....	7
5 KRITÉRIA HODNOCENÍ TLUMOČENÍ A JEJICH RELATIVNÍ VÝZNAM.....	9
6 ZAJIŠTĚNÍ KVALITY - QUALITY ASSURANCE A PROCESNÍ MODEL SYLVIE KALINY.....	10
7 TLUMOČENÍ JAKO KOGNITIVNÍ PROCES.....	11
EMPIRICKÁ ČÁST	13
8 ÚVOD K EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	13
9 KVALITA Z HLEDISKA SMĚRU TLUMOČENÍ.....	14
10 TLUMOČENÍ ODBORNÝCH (PRÁVNÍCH) TEXTŮ.....	16
11 METODOLOGIE VÝZKUMU V OBLASTI KVALITY TLUMOČENÍ A METODA ZVOLENÁ PRO TUTO PRÁCI.....	17
12 EXPERIMENT.....	18
13 ANALÝZA VYBRANÝCH ÚRYVKŮ.....	19
ZÁVĚR	22
POUŽITÁ LITERATURA	23
ODBORNÁ ČINNOST AUTORKY PRÁCE	32

ÚVOD

Disertační práce se snaží propojit otázku kvality tlumočení s tématem kognitivních procesů probíhajících v mysli tlumočnicka a s otázkou vnímání tlumočení a jeho kvality ze strany posluchačů. Tyto jevy a procesy jsou ze své podstaty subjektivní a výzkum ztěžuje také skutečnost, že navzdory intenzivnímu multidisciplinárnímu výzkumu v oblasti kognitivních věd nemáme mnoho průkazných a exaktních faktů o fungování mysli a vědomí člověka.

V teoretické části nejprve nabízíme analýzu vybraných aspektů kvality tlumočení a výsledků dosavadního výzkumu, jako jsou definiční potíže, kritéria hodnocení kvality a zajištění kvality, které považujeme za relevantní pro náš pohled na kvalitu v tlumočení. Ten klade důraz na kognitivní rozhodovací procesy a jejich efektivitu a na význam správné strategické volby při řešení tlumočnických problémů. To vše se zohledněním momentálních zdrojů (rozumových, jazykových, psychických, ale i technických), které má tlumočnick k dispozici. Proto probíráme i základní pojmy související s kognitivními procesy v tlumočení, jako je pracovní paměť, kognitivní zátěž, rozhodovací proces, procesní kapacity a strategie.

V empirické části aplikujeme náš přístup ke kvalitě tlumočení na vzorek tlumočnických výkonů zkušených tlumočnicků s různými jazykovými a znalostními profily a jejich řešení při převodu kulturně podmíněných odborných projevů. Domníváme se, že budou obtížné tlumočnické situace řešit odlišně dle svých predispozic a dostupné procesní kapacity. Práce je výsledkem našeho dlouhodobého zájmu o tlumočnické strategie a převod reálií, o kognitivní procesy v tlumočení a direkcionality a konečně o kvalitu tlumočení, která je stěžejní oblastí našeho doktorského výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 KVALITA TLUMOČENÍ

„Kvalitou (poiotés) rozumím to, při čem je něco nějaké.“

Aristoteles¹

Kvalita tlumočení, v našem případě konferenčního simultánního tlumočení, je bezesporu ústředním tématem profesního života každého tlumočnicka², jehož cílem je poskytnout v daných pracovních podmínkách a komunikačním kontextu tlumočnický výkon optimální kvality³. Kvalita každého tlumočnického výkonu je hodnocena nejen posluchači, ale i klienty (zadavatel, organizátor konference) a kolegy, přičemž každá osoba, která tlumočení posuzuje, má odlišnou perspektivu, očekávání a chápání cíle komunikačního aktu. Vzhledem k obtížnosti tlumočení jako komplexní kognitivní činnosti a zprostředkované mezilidské a mezikulturní komunikace, do níž zasahují četné sociální, psychologické i individuální faktory, je uspokojení požadavků všech zúčastněných stran na kvalitu tlumočení otázkou určitého kompromisu.

Kvalita je stěžejní téma nejen pro tlumočnický individuálně či v rámci tlumočnického týmu ale i pro tlumočení ve smyslu celé profese. Na procesu zajištění kvality by se měly proto podílet všechny zainteresované strany. I proto se mnohé výzkumy v oblasti kvality tlumočení zaměřují na očekávání příjemce (klienta) tlumočení.

Kvalitu v tlumočení lze chápat jako schopnost efektivně využívat dostupné kognitivní zdroje díky strategickému chování, které umožní optimální průběh rozhodovacího procesu a použití adekvátních řešení.

¹ Aristoteles 1958: 48

² V práci budeme používat generický výraz tlumočnický pro ženy tlumočnice i muže tlumočnický.

³ V této práci má zásadní význam rozlišení adjektiva optimální a ideální. Ideální znamená „dokonalý“, optimální znamená „nejlepší možný vzhledem k okolnostem“.

2 PŘEHLED DOSAVADNÍHO VÝZKUMU

Kvalita tlumočení je předmětem intenzivního výzkumu od 80. let v pracích týkajících se primárně jednotlivých aspektů kvality tlumočení či ve studiích týkajících se kognitivní zátěže, strategií, role tlumočnicků apod. Pozornost byla také věnována extralingvistickým i lingvistickým faktorům, které mohou ovlivňovat tlumočnický výkon, jako jsou prostředí a stres, rychlost, přízvuk řečníka či suprasegmentální aspekty výchozího projevu, možnosti vizuální komunikace s řečníkem či příprava a extralingvistické znalosti⁴.

Hlavními osobnostmi výzkumu v oblasti kvality tlumočení jsou: **Hildegund Bühlerová**, která svým průzkumem mezi členy AIIC zahájila empirické zkoumání v oblasti tlumočení. Zaměřila se na kritéria hodnocení kvality z hlediska tlumočnicků. **Ingrid Kurzová** navázala na H. Bühlerovou, ale svůj výzkum zaměřila na vnímání kvality ze strany posluchačů. **Daniel Gile** se zabývá kvalitou tlumočení a metodologickými aspekty jejího hodnocení, aplikuje na kvalitu tlumočení svůj model úsilí. **Miriam Shlesingerová** přispěla k výzkumu v oblasti kvality tlumočení zejména holistickým přístupem k hodnocení různých faktorů, které je třeba brát při posuzování kvality v potaz. **Franz Pöchhacker** se zabývá metodologií výzkumu, kritérii hodnocení kvality a zajišťováním kvality. **Barbora Moser-Mercerová** předložila své úvahy o metodologických otázkách a definici kvality. **Sylvia Kalina** se zabývá kvalitou tlumočení z širšího komunikativního a psycholingvistického hlediska, popisuje komunikaci jako složitý proces založený na mentálním modelování obsahu sdělení a jeho záměru jednotlivými aktéry. **Ángela Colladosová Aísová** se zabývá subjektivitou vnímání kvality tlumočení u uživatelů i profesionálních tlumočnicků. Dále je zmíníme například práce **A. Riccardiové**, **J. Napierové**, které se zabývají strategickými aspekty kvality tlumočení, **P. Mosera**, **A.-R. Vuorikoskiové**, **A. Kopczynského** (1994). **D. Chiarovové** a **G. Nocelly** či **C. Zwischenbergerové**. Významnou roli v rozvoji výzkumu v oblasti kvality tlumočení hrají dlouhodobé projekty, zejména **granadské výzkumné skupiny** založené v roce 1995⁵ Á. Colladosivou Aísovou a projekt univerzity ve Vídni pod vedením F. Pöchhackera⁶.

V České republice nebyla zatím publikována významnější práce, která by se zabývala tématem kvality tlumočení obecně. O kvalitě tlumočení píše I. Čeňková⁷ a na Ústavu translologie byly obhájeny některé práce, které se přímo či nepřímo kvalitou tlumočení zabývají.

⁴ Pro konkrétní studie a práce viz použitá literatura

⁵ <http://ecis.ugr.es/index-en.htm>

⁶ <https://quasi.univie.ac.at/home/>

⁷ ČEŇKOVÁ, Ivana. Quality of interpreting — a binding or a liberating factor? (viz bibliografie)

3 (NE)VYMEZENÍ POJMU KVALITY TLUMOČENÍ

V oblasti výzkumu kvality tlumočení neexistuje všeobecně přijímané vymezení pojmu kvality (v) tlumočení⁸. Ani pokusy nejpovolanějších odborníků o obecnou definici nejsou uspokojivé a nedokáží pojmut širí jevů, které můžeme pod pojem kvalita subsumovat, faktorů, které kvalitu ovlivňují, a úhlů pohledu, které můžeme při posuzování kvality zaujmout. V literatuře tak najdeme řadu dílčích vymezení kvality v závislosti na zaměření dané výzkumné práce. Otázkou je, zda je vůbec možné, ba dokonce záhodné, pokoušet se o vyčerpávající obecnou definici. Tlumočení považujeme v první řadě za činnost dynamickou, veskrze praktickou a pragmatickou, domníváme se tedy, že je třeba takto dynamicky a pragmaticky přistupovat i k výzkumu a vědeckému bádání v této oblasti.

Kvalita obecně a zejména v tlumočení zcela jistě je „...*a time-, context- and culture-bound social construct which varies from viewpoint to viewpoint and is continuously (re-) negotiated*“ (Zwischenberger 2011: 13).

Některé definice kvality tlumočení hovoří o ideálním výkonu a kladou důraz na obsahovou přesnost a věrnost a jazykovou adekvátnost a zároveň na shodný kognitivní efekt na posluchače. Domníváme se, že ideální tlumočení je spíše výjimkou a že realističtější je usilovat o optimální tlumočení, tedy maximálně kvalitní tlumočení vzhledem ke všem vnějším i individuálním podmínkám. Zároveň se domníváme, že shodného kognitivního účinku na posluchače tlumočení (ve srovnání s kognitivním účinkem na přímého příjemce původního projevu) nelze dosáhnout (až na zcela výjimečné případy), a to z důvodu osobních, znalostních a kulturních rozdílů. Shodnost kognitivního účinku totiž souvisí s vytvářením mentální reprezentace výchozího sdělení u jednotlivých účastníků komunikace, která je závislá na mnoha faktorech, jež nemá tlumočnick pod kontrolou.

⁸ Vymezit uspokojivě pojem kvality se nepodařilo navzdory mnoha snahám ani v jiných oblastech lidského poznání.

4 KVALITA Z HLEDISKA SUBJEKTU A OBJEKTU POSUZOVÁNÍ

Na kvalitu tlumočení lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Dvě základní perspektivy jsou posuzování kvality z hlediska **objektu**, tedy tlumočnického výkonu, a **subjektu**, tedy osoby, která toto tlumočení (objekt) posuzuje. Hlavními protagonisty v tlumočnickém zprostředkované komunikační situaci jsou bezesporu řečník a posluchač, kteří si „chtějí porozumět“, a tlumočnický, který má toto porozumění umožnit. Posluchači byli vždy považováni za klíčové, představují ovšem heterogenní skupinu s odlišnými predispozicemi a očekáváními a otázka je, zda a do jaké míry jsou příjemci kompetentní kvalitu tlumočení posuzovat. Posuzování kvality samotnými tlumočnickými je zvlášť obtížný úkol, protože tuto kvalitu posuzuje z hlediska svých očekávání na vlastní výkon, musí odhadnout a zohlednit očekávání svých přímých posluchačů a řečníka, ale také případně dalších tlumočnicků (a potažmo i jejich posluchačů) v případě pilotáže. Na tlumočnicka je rovněž kladen tlak z hlediska kvality v procesním smyslu, tedy z hlediska kognitivních procesů a voleb, které musí tlumočnický přijímat, aby dosáhl kvalitního výkonu. Tlumočnický musí přijímat taková rozhodnutí, která povedou k optimálnímu výkonu v dané konkrétní situaci. I dobrá volba a optimální výkon však nemusí splnit očekávání na kvalitu tlumočení a nemusí vést k úspěšné komunikaci, pokud pracovní podmínky a individuální předpoklady neodpovídají potřebám a náročnosti situace. Kromě posluchače a tlumočnicka mohou kvalitu posuzovat i další osoby, které jsou do komunikační situace zapojeny, ať už je to zadavatel, kolegové, případně i samotný řečník, a také výzkumníci v oblasti tlumočení. Specifickým typem hodnotitele kvality pak jsou také vyučující v rámci odborné přípravy a členové zkušebních komisí v rámci zkoušek či testů.

Jednou z metod hodnocení kvality tlumočení je tzv. analýza chyb, která se zaměřuje na srovnání produktu tlumočení se vstupním projevem a na případné odchylky od „ideálního“ tlumočení. Analýza chyb umožňuje dílčí pohled na některé aspekty tlumočení, nelze na ní však založit hodnocení kvality tlumočení, aniž by byly zohledněny další faktory, které tlumočnický výkon ovlivňují. Některá řešení, která by mohla být v určitém kontextu považována za chybu, mohou být výsledkem strategické volby tlumočnicka pro překonání specifického problému.

Hodnocení kvality lze provádět ve třech rovinách (dle modelu M. Shlesingerové) - na intertextuální rovině dochází k porovnání cílového a výchozího textu, na intratextuální rovině se posuzuje tlumočnický produkt jako samostatný text v cílovém jazyce například z hlediska jeho logické koherence či správného použití jazykových a stylistických prostředků a terminologie a na instrumentální rovině se posuzuje schopnost cílového textu zajistit úspěšnou komunikaci. Všechny tyto roviny spolu úzce souvisejí.

Tlumočení lze posuzovat jako statický textový produkt, jako dynamický nástroj pro zajištění úspěšné komunikace, případně jako procesu zprostředkované interakce v rámci komunikačního aktu.

5 KRITÉRIA HODNOCENÍ TLUMOČENÍ A JEJICH RELATIVNÍ VÝZNAM

Kvalitu je nutné vždy hodnotit na základě určitých kritérií. Obecně uznávaná kritéria jsou používána jak profesními organizacemi (AIIC apod.), tak tlumočnickými školami (například univerzitami a instituty v rámci konsorcia EMCI) či zaměstnavateli (EU, NATO, OSN) a jejich stanovení se opírá o rozsáhlou výzkumnou činnost. Většina kritérií se týká produktu tlumočení a jeho formálně obsahové stránky (včetně prezentace), ovšem neméně důležitá jsou i obecnější kritéria zaměřená na předpoklady pro tlumočnickou práci, jako je profesionalita, spolehlivost, schopnost pracovat v týmu apod. Dodnes jsou v různých obměnách používána kritéria, která původně navrhla H. Bühlerová. Rozdělila je na dvě skupiny, a to na kritéria lingvisticko-sémantická a kritéria extralingvistická. Do první kategorie zařadila *native accent, fluency of delivery, logical cohesion of utterance, sense consistency with the original message, completeness, correct grammatical usage, use of correct terminology* a *appropriate style*. Do kategorie extralingvistických faktorů podle ní patří *pleasant voice, thorough preparation of conference documents, endurance, poise, pleasant appearance, reliability, ability to work in a team* a *positive feedback of delegates*.

Další výzkumy se soustředily na relativní důležitost těchto kritérií a na případné rozdíly v názorech na kritéria u různých aktérů, zejména tlumočnicků, posluchačů a řečníků. Význam mají také experimentální výzkumy, které se zabývají vlivem některých kritérií (zejména prezentačních, jako je intonace) na vnímání kvality ze strany hodnotitelů. Ukazují na rozdíly mezi teoretickými očekávaními (důraz kladen na obsahovou stránku) a reálným vnímáním kvality (hodnocení ovlivněno formálními nedostatky), ale také na to, jak silně jsou spolu jednotlivá kritéria provázána.

Holistický model pro hodnocení kvality tlumočení, který se snaží zohlednit co možná nejvíce relevantních faktorů, nabízí Sylvia Kalina. Tento model zahrnuje kromě posouzení tlumočnického výstupu také vyhodnocení pracovních podmínek a jejich vlivu na kvalitu tlumočení a zohlednění profilu výchozího textu.

Naše práce se zaměří na kritéria obsahová a lingvistická, a to vzhledem k volbě kognitivní zátěže, kterou chceme sledovat, spočívající v odbornosti původního projevu. Z lingvistických kritérií budeme sledovat stylistickou stránku (tedy převedení odbornosti textu) a použití správné terminologie, které spolu neoddělitelně souvisí.

6 ZAJIŠTĚNÍ KVALITY - QUALITY ASSURANCE A PROCESNÍ MODEL SYLVIE KALINY

Cílem všech účastníků komunikačního aktu je úspěch této komunikace. Pro docílení maximální možné úspěšnosti komunikace je nutné zajistit podmínky, které umožní kvalitní tlumočení, a to ve všech fázích tlumočnického procesu v širším slova smyslu (tedy nikoli pouze ve smyslu kognitivního procesu, ale ve smyslu tlumočení jako služby). Ucelený model „zajištění kvality“ (quality assurance), který má sloužit jako nástroj pro všechny zúčastněné osoby, vypracovala Sylvia Kalina, která rozděluje proces tlumočení z hlediska potřeby zajištění kvality na 4 fáze: ***pre-process*** je fáze před samotným tlumočnickým aktem, ***peri-process*** zahrnuje veškeré podmínky, za kterých tlumočení probíhá, ***in-process*** je fáze zahrnující samotný tlumočnický a konečně ***post-process*** je fáze následující po ukončení tlumočení. S. Kalina nabízí i velmi podrobný přehled jednotlivých faktorů, které jsou významné pro zajištění kvality v jednotlivých fázích procesu tlumočení, a zdůrazňuje význam spolupráce všech aktérů.

7 TLUMOČENÍ JAKO KOGNITIVNÍ PROCES

Tlumočnický výstup v tom nejširším slova smyslu, tedy jako textový produkt umožňující porozumění mezi řečníkem a posluchačem v rámci komunikačního aktu (služby), je výsledkem mentálního, kognitivního procesu probíhajícího v mozku tlumočnicka. Právě tato fáze tlumočení je pro jeho kvalitu klíčová, protože během ní tlumočnick na základě porozumění a analýzy výchozího projevu přijímá rozhodnutí týkající se výběru jazykových, stylistických, textových, pragmatických a sociokulturních prostředků, které tvarují konečnou podobu tlumočení (v užším i širším slova smyslu). Tlumočení jako krajně komplexní kognitivní úkon zatím nebyl uspokojivě popsán a pochopen, existující modely jsou proto spíše teoretické. Z hlediska kvality tlumočení je prakticky užitečný zejména model úsilí Daniela Gila, který jednotlivé součásti kognitivního procesu tlumočení dává do souvislosti s požadavky na procesní kapacitu.

Mezi úkony, které během tlumočení probíhají více méně současně, typicky patří poslech, jazykové zpracování vstupní informace a porozumění (spočívající zejména v konceptualizaci získávaných vstupních informací a mentálním modelování sdělení), uchování informací v krátkodobé paměti, získávání informací (lingvistických a extralingvistických) z dlouhodobé paměti a produkce cílového textu.

Pro pochopení procesu tlumočení z kognitivního hlediska jsou klíčové dva pojmy běžně používané v oblasti kognitivních věd, a to je **pracovní paměť** a **kognitivní zátěž**. Pracovní paměť je pojem zahrnující kromě krátkodobého uchovávání informací i jejich zpracování a řízení tohoto zpracování a prokazatelně souvisí s celou řadou vyšších kognitivních činností, jako je porozumění, učení se, řešení problémů, i obecně s inteligencí. Kognitivní zátěž je množství úsilí, které je nutné vynaložit pro provedení určitého úkonu. Čím větší je kognitivní zátěž, tím více procesní kapacity je spotřebováno. Procesní kapacita pracovní paměti je však omezená, jednotlivé kognitivní úkony mezi sebou o tyto omezené zdroje „soupeří“ a v případě jejich nedostatku dochází ke zhoršení schopnosti, případně k neschopnosti určitý úkon úspěšně provést. Podmínkou kvalitního tlumočnického výkonu je tedy optimální a úsporné nakládání s kognitivními zdroji.

Jiří Levý v 70. letech konstatoval, že překlad je rozhodovací proces. Toto tvrzení můžeme zcela jistě použít i pro tlumočení, které je také sérií posloupných, ale navíc i souběžných a vzájemně se překrývajících rozhodnutí. Rozhodování je rovněž kognitivní úkon a vzhledem k omezené procesní kapacitě je důležité, aby rozhodovací proces byl maximálně automatizovaný a nevyčerpával příliš mnoho procesních zdrojů. K tomu přispívají mimo jiné i strategie, tedy (předem připravené) postupy pro řešení určité situace, které pomáhají zvládnout problémy

v časové a kognitivní tísní. Význam tlumočnických strategií je nesporný. Obecně můžeme konstatovat, že kvalita tlumočení závisí na efektivitě rozhodovacího procesu tlumočnicka pro vyřešení konkrétního problému. K efektivitě tlumočnického rozhodovacího procesu přispívá vedle tlumočnických dovedností a jazykových a mimojazykových znalostí také strategické chování tlumočnicka. Právě to je předmětem našeho zájmu v empirické části práce, kdy se zaměříme na pozorování strategického chování a výběru tlumočnických řešení v situaci vyšší kognitivní zátěže (při tlumočení odborných textů) u tlumočnicků s různými znalostními profily.

EMPIRICKÁ ČÁST

8 ÚVOD K EMPIRICKÉ ČÁSTI

Empirická část práce pojednává o přípravě a průběhu praktické části výzkumu, která se skládala z nahrávání autentických výkonů profesionálních tlumočnicků, z dotazníkového šetření a polostrukturovaného rozhovoru, a obsahuje analýzu shromážděných dat. Cílem bylo získat relevantní poznatky umožňující objasnit, jakým způsobem zkušení profesionální tlumočníci s různými jazykovými kombinacemi (tlumočení do rodného jazyka vs retour do cizího aktivního jazyka) a profesními a znalostními profily řeší vyšší kognitivní zátěž a problematické tlumočnické situace, v nichž zpracování vstupních informací a produkce cílového projevu vyžadují větší množství kognitivních zdrojů, nebo v nichž případně dochází k saturaci procesní kapacity.

Výzkum se soustředí na zjištění a popsání rozdílů v rozhodovacím procesu a použitých strategiích u tlumočnicků pracujících ze svého rodného jazyka (jazyk A), tedy češtiny, do svého cizího aktivního jazyka (jazyk B), tedy angličtiny, a tlumočnicků pracujících ze svého cizího pasivního jazyka C (češtiny) do rodného jazyka A (tedy angličtiny). Druhou osou výzkumu je popsat rozdíly mezi tlumočnickými, kteří mají určitou zkušenost s tématem projevů (právo), a těmi, kteří s tématem zkušenost nemají.

Výzkum je založen na předpokladu, že tlumočníci pracující z cizího pasivního jazyka mohou mít omezenější lingvistické, terminologické a extralingvistické (zejména kulturní a tematické) znalosti, což povede k větší kognitivní zátěži při porozumění a analýze vstupní informace. Podobně lze předpokládat omezenější terminologické a extralingvistické (tematické) znalosti u tlumočnicků s menšími zkušenostmi s danou odbornou problematikou. Pokusíme se zjistit, zda tyto faktory mají vliv na rozhodovací proces, výběr tlumočnických postupů a na výsledná řešení. Cílem výzkumu ovšem není hodnotit kvalitu tlumočení ve smyslu „bodování“ výkonu, ale pochopit hlubší a širší souvislosti, které bude možné použít v praxi a v další výzkumné práci.

9 KVALITA Z HLEDISKA SMĚRU TLUMOČENÍ

Otázku, zda a do jaké míry směr tlumočení ovlivňuje kvalitu tlumočnického výkonu, řeší profesionální tlumočníci i teoretici již řadu let. Je obecně známo, že západní školy (zejména francouzská) podporovaly dlouho názor, že tlumočit by se mělo pouze do rodného jazyka, protože *"[...] dans tous les secteurs du langage on comprend plus que l'on ne peut exprimer [...]". L'expression en langue étrangère reste toujours inférieure à l'expression en langue maternelle*⁹ (Seleskovitch 1989: 135). Tento přístup se ale střetává nejen s nesouhlasem některých profesionálů a teoretiků (Gile 2005, Seel 2005), ale především s realitou tlumočnického trhu v globalizovaném světě. Intenzivní mezinárodní vztahy se zeměmi, jejichž jazyky jsou méně rozšířené, vedly k tomu, že retour je dnes naprostou nutností jak na soukromém, tak i na institucionálním trhu (EU, OSN).

Na druhou stranu „východní školy“ zastávaly spíše názor, že pro tlumočení je zásadní rozumět výchozímu sdělení a vzhledem k tomu, že porozumění je až na výjimky lepší v rodné jazyce, je výhodnější tlumočit do cizího jazyka. V zásadě tedy šlo o spor o to, která fáze tlumočnického procesu je pro kvalitu tlumočení důležitější.

Z hlediska kognitivního procesu tlumočení je zřejmé, že pokud tlumočník neporozumí vstupnímu projevu (na jazykové úrovni), případně ho nedokáže zpracovat na konceptuální úrovni z důvodu například kulturních rozdílů či specifických reálií, pak nemůže být schopen optimálně převést smysl a záměr řečníka bez ohledu na to, jak výborně dokáže reformulovat v cílovém jazyce. Větší objem procesní kapacity vynaložený na porozumění může tlumočnickovi chybět ve fázi reformulace, přestože tlumočí do rodného jazyka, který by měl dokonale ovládat. Na druhou stranu u tlumočnicka pracujícího do cizího aktivního jazyka lze předpokládat optimálnější porozumění a vytvoření konceptuálního mentálního modelu výchozího sdělení. Na první fáze tlumočení vynakládá menší úsilí, a bude mít proto teoreticky více procesní kapacit pro volbu optimální strategie a řešení pro případnou kompenzaci nedokonalé znalosti cílového jazyka. Zásadní pak bude, do jaké míry neoptimální reformulace může vést k neadekvátnímu převodu záměru a obsahového sdělení výchozího projevu. Je ovšem třeba mít na paměti, že všechny fáze tlumočení spolu úzce souvisejí a navzájem se překrývají a jejich vztahy jsou velmi komplexní.

⁹ „Ve všech oblastech jazyka více rozumíme, než dokážeme vyjádřit. Vyjádření v cizím jazyce je vždy horší než v jazyce rodném.“ (překlad autorky práce).

Na kvalitu z hlediska směru tlumočení budou mít jistě vliv i další faktory, jako jsou například jazykové a mimojazykové znalosti jazyka z něhož se tlumočí. Tlumočník pracující ze svého pasivního jazyka C bude mít (navzdory definici jazyka C, která předpokládá dokonalou znalost jazyka) zřejmě horší znalosti výchozího jazyka, než kdyby pracoval ze svého jazyka B, což může mít dopad na rozložení jeho pracovní kapacity (více zdrojů je věnováno fázi porozumění). Dalším faktorem jsou znalosti tématu a prostředí (typ konference, typ řečníka a projevu), které mohou souviset s automatismy, které si tlumočník během své kariéry vytváří. To vše má vliv na kognitivní procesy i na používání strategií.

10 TLUMOČENÍ ODBORNÝCH (PRÁVNÍCH) TEXTŮ

Pro empirickou část výzkumu byly vybrány tři projevy, které lze zařadit z hlediska funkční stylistiky mezi projevy odborné, tedy s cílem odborně sdělným a informačním. Tlumočení odborných textů z různých odvětví představuje významnou část práce tlumočnicků jak na soukromém trhu, tak na trhu institucionálním. Vzhledem k charakteristikám odborného textu přináší tento typ projevu specifické obtíže, které souvisí zejména se znalostní asymetrií, tedy se skutečností, že tlumočníci nejsou většinou specialisté na daný obor a jejich znalost tématu a terminologie i při zevrubné přípravě nedosahuje znalostí řečníka či odborného publika. Tlumočení odborných projevů tedy bezesporu představuje vyšší kognitivní zátěž, protože vzhledem k jejich charakteristice a k omezeným lingvistickým (terminologickým) a extralingvistickým znalostem je pro tlumočníky obtížnější konceptuálně pochopit obsah a záměr původního textu.

Pokud jde konkrétně o převod právního jazyka, ten vykazuje typické rysy, které jsou společné vyjadřovacím prostředkům všech vědních disciplín, ale má i určitá specifika, například používání výrazů běžného jazyka, které mají v právním kontextu odborný a od běžného jazyka odlišný význam. Existuje proto reálné riziko konceptuálního zaměňování slovního významu běžného jazyka za význam právní. Dalším rozdílem ve srovnání s jinými odvětvími je to, že právní systém je kulturně vázaný a termíny, respektive jejich potenciální ekvivalenty, neoznačují v různých právních jazycích stejnou realitu.

Z hlediska tlumočnických postupů jsou pro zajištění úspěšné komunikace při převodu právních projevů zásadní jak extralingvistické znalosti tématu, tak výše zmíněné kulturní rozdíly. Obtíže při převodu se objevují ve všech fázích procesu tlumočení. Nedostatečná znalost právních institutů výchozího jazyka ohrožuje správné pochopení sdělení (někdy dokonce již fonetické zpracování informace), což je zásadní překážkou pro hledání vhodného řešení v cílovém jazyce.

11 METODOLOGIE VÝZKUMU V OBLASTI KVALITY TLUMOČENÍ A METODA ZVOLENÁ PRO TUTO PRÁCI

Empirický výzkum v oblasti kvality je nejčastěji prováděn kvantitativními a kvazi-kvantitativními metodami prostřednictvím dotazníkových šetření (případně rozhovorů), experimentálních studií, korpusových studií a případových studií. Hlavními problémy výzkumu v oblasti kvality tlumočení je neexistence jednotné a ustálené definice, subjektivita hodnocení a nemožnost měřit kvalitu pomocí exaktních nástrojů, malá populace a nízká externí i interní validita dat, proto je vhodné použít kombinaci různých metodologických přístupů. Tuto možnost jsme zvolili i my. Náš výzkum je empirický a kvazi kvantitativní kombinující experimentální prvky, dotazníkové šetření, strukturovaný rozhovor, zpětnou introspekci a deskriptivní analýzu získaných dat. Domníváme se, že smíšená metoda umožní maximální reliabilitu dat a validitu výsledků výzkumu a také kompenzaci malého vzorku sledovaných subjektů.

12 EXPERIMENT

Experiment probíhal od roku 2016 do konce roku 2018. Nejprve byly připraveny vhodné projevy s právní tematikou různé obtížnosti, které byly proneseny na konferencích či seminářích, a představují proto autentický tlumočnický materiál. Jednalo se o videonahrávky o délce přibližně 13 minut, celkem tedy bylo zpracováno přibližně 40 minut vstupního materiálu.

Výběr tlumočnicků pro účast v experimentu a jejich počet byl omezen výzkumnou otázkou, totiž direkcionalitou v tlumočení a tlumočením kognitivně náročných projevů v souvislosti se znalostním základem tlumočnicků. Bylo nutné zajistit tlumočnický s češtinou jako jazykem C a dále tlumočnický s dobrou znalostí právní problematiky. Výběr nebyl velký a pro experiment se nám podařilo získat v podstatě většinu ze všech tlumočnicků, kteří připadali v úvahu z hlediska jejich jazykového a znalostního profilu. Celkem se experimentu zúčastnilo 7 tlumočnicků. Dva z nich s angličtinou jako mateřským jazykem a češtinou jako jazykem C, pět s češtinou jako mateřským jazykem a angličtinou jako jazykem B. Čeští tlumočníci byli rozděleni do dvou skupin na základě jejich znalostí právní problematiky.

Součástí empirického výzkumu je kromě přetlumočení tří projevů a analýzy výchozích textů a tlumočnických výkonů také dotazníkové šetření a polostrukturovaný rozhovor. Ty byly do návrhu výzkumu zařazeny od samého počátku s cílem získat introspektivní informace o volbě tlumočnických řešení a doplňující informace o profilu tlumočnicků a jejich znalostního základu.

Celkem bylo pořízeno a k analýze připraveno 21 tlumočení, každé o délce přibližně 13 minut. Bylo tedy zpracováno téměř 5 hodin nahrávek tlumočení.

13 ANALÝZA VYBRANÝCH ÚRYVKŮ

Analýza použitých tlumočnických řešení byla provedena na vybraných úryvcích obsahujících odborný výraz či myšlenku, která představuje vyšší kognitivní zátěž, a vyžaduje proto specifické řešení situace. Jedná se o obsahovou analýzu zaměřenou na významovou úplnost celého logického úseku a míru ekvivalence převodu daného odborného termínu. Další kvalitativní parametry zohledňujeme pouze okrajově, pokud jsou významné pro obsahovou stránku. Převod jednotlivých úseků není posuzován izolovaně, ale dle jeho funkce a významu v rámci celkového sdělení. Soustředíme se na použitou strategii a její dopad na obsahovou kvalitu tlumočnického výstupu.

14 Souhrnná analýza výsledků a diskuze

Z analýzy vyplynuly některé obecné tendence související se zkoumanou otázkou, tedy strategickými řešeními tlumočnicků v závislosti na jejich jazykovém a znalostním profilu:

1. **Odborné znalosti jednoznačně přispívají k obsahově i terminologicky přesnějšímu převodu původního sdělení**, a to i u projevů, které nejsou krajně náročné z hlediska terminologie a konceptuálního pochopení. Procesní kapacita tlumočnickům se znalostí tématu stačí na výběr optimálního řešení díky hloubkovému porozumění, hierarchizaci informací a filtrování a na jeho kvalitní formální a obsahové převedení bez zásadních posunů či ztrát.
2. **Direkcionalita má vliv na použité strategie a závažnost jejich dopadu na obsahovou stránku tlumočnického výstupu**. Zde je třeba zohlednit osobní jazykové předpoklady tlumočnicků a náročnost vstupního projevu:
 - a. u **odborně méně náročného projevu** je vliv direkcionality u našeho vzorku neprůkazný. Spíše zde hrají roli osobní jazykové a znalostní předpoklady tlumočnicků.
 - b. u **odborně náročného projevu** se direkcionalita projevila a je dle nás způsobena mimo jiné menší znalostí kulturních právních specifík tlumočnicků pracujících z cizího pasivního jazyka. Tlumočníci s češtinou jako mateřským jazykem jsou schopni lepšího konceptuálního pochopení i u projevu z oboru, který jim není blízký, nedopouštějí se zásadních významových a terminologických posunů, což svědčí o schopnosti efektivně obtížnou situaci řešit.
 - c. u **jazykově a stylisticky náročného projevu** se projevují stejné rozdíly jako u projevu č. 2. Nekoherentnost vyjadřování a jazyková neústrojnost činí tlumočnickům s češtinou jako cizím pasivním jazykem výrazně větší potíže než tlumočnickům s češtinou jako mateřským jazykem, což má vliv na alokaci procesní kapacity a na výsledná řešení.
3. Na **direkcionalitu mají vliv (kromě náročnosti projevu) kulturní a jazykové znalosti** tlumočnicků, tedy skutečnost, zda pracují ze svého pasivního cizího jazyka, nebo ze svého aktivního cizího jazyka.

4. Mezi tlumočníky s různými jazykovými a znalostními profily **existují rozdíly v alokaci kapacity na různé fáze procesu tlumočení**. Tlumočníci s omezenějšími jazykovými a kulturními znalostmi vynakládají více kapacity na fázi jazykového porozumění a konceptualizace (podle charakteristik výchozího projevu) a mají méně procesní kapacity na další fáze tlumočení. Z analýzy nevyplývá, že by fáze reformulace, která by měla být u tlumočnicků pracujících do mateřského jazyka z procesního hlediska snazší, nedostatek procesní kapacity kompenzovala.
5. **Tlumočníci používají stejné strategie, liší se jejich celkový počet a dopad** na tlumočnický výstup. Z naší analýzy nevyplývají zásadní rozdíly (z hlediska převodu obsahu a odbornosti výchozího projevu), pokud jde o použité strategie, u řešení jsou rozdíly v tom, jaký dopad má daná strategie na konečnou podobu řešení.
6. **Ze strategií se jeví jako zvlášť efektivní řešení jazyková komprese, vynechání redundantních informací, nedoplňování informací a neopakování**. Všechny tyto strategie vedou k **úspoře kognitivní strategie, což by měla být hlavní makrostrategie pro převod málo redundantních projevů**. Všechny efektivní strategie vyžadují **správnou hierarchizaci informací** dle jejich důležitosti, což však může být v případě neznalosti tématu rovněž obtížné.

Závěr

Disertační práce se pokusila usouvztažnit kvalitu tlumočení s kognitivním procesem a strategickým rozhodováním v tlumočení. Všechny tři jevy jsou ze své podstaty subjektivní, jsou závislé na celé řadě proměnných, které nemáme pod kontrolou, které je obtížné posoudit a nemožné měřit. Empirický výzkum neměl ambici přinést absolutní či kategorické závěry. Použili jsme deskriptivní analýzu konkrétního vzorku tlumočnicků v konkrétní situaci. S výsledky výzkumu je třeba nakládat jako s podpůrnými nástroji pro analýzu dalších jedinečných tlumočnických situací.

Kvalita tlumočení nesporně souvisí s alokací procesní kapacity v závislosti na kognitivní zátěži způsobené vstupním materiálem. K optimálnímu využití zdrojů tlumočnickům slouží strategické chování, které je třeba nastavit a upravovat v závislosti na této kognitivní zátěži dle osobních předpokladů tlumočnicka a externích tlumočnických podmínek. Dobrá znalost a uvědomění si všech relevantních faktorů tlumočnickům umožní vybrat makrostrategii na úrovni celého projevu v závislosti na jeho charakteristikách a následně používat vhodné mikrostrategie pro řešení konkrétního problému. Strategie a rozhodovací proces závisí kromě externích podmínek, například na typu textu, i na osobních znalostních predispozicích tlumočnicka, které usnadňují konceptuální pochopení výchozího sdělení, tedy vytvoření si adekvátního mentálního obrazu.

Z hlediska direkcionality u kognitivně náročných projevů s kulturně vázanými reáliemi mají tlumočníci pracující ze svého rodného jazyka nespornou výhodu z hlediska konceptuálního porozumění, která jim umožňuje i vhodnou reformulaci do cílového jazyka. Nezdá se, že by tlumočníci pracující z cizího pasivního jazyka byli schopni dostatečně kompenzovat vyšší procesní nároky na fázi porozumění procesní kapacitou ušetřenou ve fázi reformulace. U kognitivně méně náročných projevů není tento rozdíl tak významný. U tlumočnicků pracujících z cizího pasivního jazyka se častěji objevovaly potíže s porozuměním a museli řešit závažnější problémy, které měly zásadnější dopady na konečnou podobu tlumočnického řešení.

Poznatky vyplývající z teoretické i empirické části práce jsou podle nás užitečné pro praxi, neboť ukazují vliv kognitivní zátěže na tlumočnická řešení v jednotlivých fázích tlumočení. Tlumočnick tak může na základě této znalosti rozhodovat fundovaněji, a tedy i efektivněji. Pro výuku tlumočení může být práce přínosná v tom, že ukazuje důležitost strategického rozhodování a výběr správného řešení na základě momentálních podmínek, což je jedna z dovedností, kterou by si měli studenti osvojit. Doufáme, že práce přispěje také k rozvoji teoretického výzkumu v oblasti kvality tlumočení v České republice.

Použitá literatura

- Ackermann, D., Lenk, H., & Redmond, M. (1997). Between Three Stools - Performance Assessment in Interpreter Training. In *Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft* (pp. 262-267). Tübingen: Narr.
- Al-Khanji, R., El-Shiyab, S., & Hussein, R. (2000). On the Use of Compensatory Strategies in Simultaneous Interpretation [Online: 30/3/2019]. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 45(3). <http://doi.org/10.7202/001873ar>
- Alonso Bacigalupe, L. (2010). Information processing during simultaneous interpretation: a three-tier approach [Online]. *Perspectives*, 18(1), 39-58.
- Alonso Bacigalupe, L. (2013). Interpretation Quality: From Cognitive Constraints to Market Limitations. In *Quality in interpreting: widening the scope. Vol 2* (pp. 9-33). Granada: Comares.
- Altman, J. (1994). Error analysis in the teaching of simultaneous interpretation: A pilot study. In *Bridging the Gap: Empirical research in simultaneous interpretation* (pp. 25-38). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Aristotelés. (1958). *Organon: Kategorie*. Praha: Československá akademie věd.
- Baddeley, A. (2003). Working memory: looking back and looking forward. *Nature Reviews Neuroscience*, 4(10), 829-839.
- Baddeley, A. D. (2003). *Human memory: theory and practice* (rev. ed). Hove: Psychology Press.
- Baddeley, A. D. (2007). *Working memory, thought, and action*. Oxford: Oxford University Press.
- Padilla, P. (2008). Comprehension processes in simultaneous interpreting. In A. Chesterman, N. G. San Salvador, & Y. Gambier, *Translation in Context: Selected papers from the EST Congress, Granada 1998* (pp. 127-142). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Barghout, A., Ruiz Rosendo, L., & Varela García, M. (2015). The influence of speed on omissions in simultaneous interpretation: An experimental study. *Babel*, 61(3), 305-334.
- Barik, H. C. (1971). A Description of Various Types of Omissions, Additions and Errors of Translation Encountered in Simultaneous Interpretation [Online: 30/3/2019]. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 16(4). <http://doi.org/10.7202/001972ar>
- Barik, H. (1973). Simultaneous Interpretation: Temporal and Quantitative Data. *Language And Speech*, 16(3), 237-270.
- Barik, H. C. (2002). Simultaneous Interpretation: Qualitative and Linguistic Data. In *Interpreting Studies Reader* (pp. 79-91). London/New York: Routledge.
- Barranco-Droege, R., Pradas Macías, E. M., & Becerra, O. G. (2013). Quality in interpreting: Widening the scope. Volume 2 (2013 ed.). Granada: Editorial Comares.
- Bartłomiejczyk, M. (2004). Simultaneous interpreting A-B vs. B-A from the interpreters' standpoint. In *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies* (pp. 239-249). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Bartłomiejczyk, M. (2006). Strategies of simultaneous interpreting and directionality. *Interpreting*, 8(2), 149-174.
- Bartłomiejczyk, M. (2008). Anticipation - A Controversial Interpreting Strategy [Online]. *Translation And Meaning*, 8, 117-126. Retrieved from https://www.academia.edu/6457848/Anticipation_in_simultaneous_interpreting
- Becerra, O. G. (2016). Do first impressions matter? The effect of first impressions on the assessment of the quality of simultaneous interpreting. *Across Languages And Cultures*, 17(1), 77-98.
- Becerra, O. G., Prada Macías, E. M., & Barranco-Droege, R. (2013). Quality in interpreting: Widening the scope. Volume 1. Granada: Editorial Comares.
- Beylard-Ozeroff, A., Králová-Kullová, J., Moser-Mercer, B., Levý, J., & Popovič, A. (c1998). *Translators' strategies and creativity: selected papers from the 9th International Conference on Translation and Interpreting, Prague, September, 1995 : in honor of Jiří Levý and Anton Popovič*. Philadelphia: J. Benjamins Pub.
- Bühler, H. (1986). Linguistic (semantic) and extra-linguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters. *Multilingua*, 5(4), 231-235.
- Cao, D. (2007). *Translating Law*. Clevedon Buffalo Toronto: Multilingual Matters.
- Collados Aís, Á. (1998/2002). Quality Assessment in Simultaneous Interpreting: The Importance of Nonverbal Communication. In F. Pöchhacker & M. Shlesinger, *The Interpreter Studies Reader* (pp. 327-336). London/New York: Routledge.

- Collados Aís, A. (2007). La evaluación de la calidad en interpretación simultánea: parámetros de incidencia. Granada: Editorial Comares.
- Collados Aís, Á. (2009). Evaluación de la calidad en interpretación simultánea: Contrastes de exposición e inferencias emocionales. Evaluación de la evaluación. In *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research* (pp. 193-214). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Collados Aís, Á. (2016). Evaluación de la calidad y entonación del intérprete de simultánea: pautas evaluadoras. *Monti. Monografías De Traducción E Interpretación*, (ne3), 213-238.
- Collette, F., Van der Linden, M., & Poncelet, M. (2000). Working Memory, Long-Term Memory, and Language Processing: Issues and Future Directions. *Brain And Language*, 71(1), 46-51.
- Cowan, N. (2000). Processing limits of selective attention and working memory: Potential implications for interpreting. *Interpreting*, 5(2), 117-146.
- Cowan, N. (2008). Chapter 20 What are the differences between long-term, short-term, and working memory? In *Essence of Memory* (pp. 323-338). Elsevier.
- Czop, O., & Heretik, A. N. (2016). Pracovní paměť a exekutivní funkce : koncepce, vztahy a kontroverze. *Annales Psychologici*, 2016(2), 67-80.
- Čechová, M. (2000). Čeština - řeč a jazyk (2., přepracované vydání). Praha: ISV nakladatelství.
- Čechová, M., Krčmová, M., & Minářová, E. (2008). Současná stylistika. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.
- Čeňková, I. (1988). Teoretické aspekty simultánního tlumočení. UK Praha: AUC Philologica Monographia XCIX 1988.
- Čeňková, I. (1991). Souběžnost řečových činností v procesu simultánního tlumočení. *Hovory O Překlada A Tlumočení, Interlingua Servis, Praha, S.108-122*.
- Čeňková, I. (1998). Quality of interpreting — a binding or a liberating factor? In *Translators' Strategies and Creativity* (p. 163). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Čeňková, I. (c2008). Úvod do teorie tlumočení (2., opr. vyd). Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- Čeňková, I. (2008). Retour et relais - un défi et une réalité quotidienne pour les interprètes de conférence au sein des institutions européennes. *Forum*, 6(2), 1-21.
- De Gregoris, G. (2014). The limits of expectations vs. assessment questionnaire-based surveys on simultaneous interpreting quality: the need for a gestaltic model of perception [Online 30/3/2019]. Retrieved from https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/11204/1/De_Gregoris.pdf
- Déjean le Féal, K. (1990). Some thoughts on the evaluation of simultaneous interpretation. In *Interpreting: Yesterday, Today, and Tomorrow* (pp. 154-160). John Benjamins.
- Díaz-Galaz, S., Padilla, P., & Bajo, M. T. (2015). The role of advance preparation in simultaneous interpreting: A comparison of professional interpreters and interpreting students. *Interpreting*, 17(1), 1-25.
- Doubalova, J., Vianna, B., & Lumbreras, M. (2010). Working into a " B " Language Pitfalls, tips and trick [Online]. Retrieved from https://www.academia.edu/21118524/Working_into_a_B_Language_Pitfalls_tips_and_tricks_2010
- Ďoubalová, J. (2007). *Kulturní dimenze originálu a její převedení při simultánním tlumočení do mateřského jazyka a při tlumočení do aktivního cizího jazyka* [Online 30/3/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/109946>
- Ďoubalová, J. (2008). Culture et interprétation (Les différences culturelles et leur influence sur l'interprétation simultanée vers la langue maternelle et vers la langue étrangère active). In I. Čeňková, *Folia Translatologica* (10 ed., pp. 73-86). Praha.
- Ďoubalová, J. (2011). Interprétation simultanée - « la langue B » et le « retour ». *Bulletin Du Cratil*, (7), 12-17.
- Englund Dimitrova, B., & Hyltenstam, K. (c2000). Language processing and simultaneous interpreting: interdisciplinary perspectives. Philadelphia, PA: J. Benjamins Pub. Co.
- Englund Dimitrova, B., Alvstad, C., Hild, A., & Tiselius, E. (2011). Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co.
- Ericsson, K. A., & Kintsch, W. (1995). Long-term working memory. *Psychological Review*, (102), 211-245.
- Franz, P. (2005). Quality Research Revisited. *The Interpreters' Newsletter*, 2005(13), 143-166.
- Gambier, Y., Gile, D., & Taylor, C. (Eds.). (1997). Conference Interpreting: Current trends in research. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

- Gambier, Y., & Doorslaer, L. van. (2013). Handbook of translation studies. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.
- Garzone, G., Mead, P., & Viezzi, M. (c2002). Perspectives on interpreting. Bologna: CLUEB.
- Garzone, G., & Viezzi, M. (2002). Interpreting in the 21st century: challenges and opportunities : selected papers from the 1st Forlì Conference on Interpreting Studies, 9-11 November 2000. Philadelphia: J. Benjamins.
- Gerver, D. (1974). Simultaneous listening and speaking and retention of prose. *Quarterly Journal Of Experimental Psychology*, 26(3), 337-341.
- Gerver, D. (1975). A psychological approach to simultaneous interpreting. *Meta*, 20(2), 119-128.
- Gerver, D. (1976). Empirical studies of simultaneous interpretation: A review and a model. In *Translation, Application and Research* (pp. 165-207). New York: Gardner Press.
- Gerver, D. (2002). The effects of source language presentation rate on the performance of simultaneous conference interpreters. In F. Pöchhacker & M. Shlesinger, *The Interpreting Studies Reader* (pp. 52-66). London and New York: Routledge.
- Gerver, D., & Wallace Sinaiko, H. (Eds.). (1978). Language Interpretation and Communication. New York: Plenum Press.
- Gile, D. (1983). Aspects méthodologiques de l'évaluation de la qualité du travail en interprétation simultanée. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 28(3).
- Gile, D. (1985). La sensibilité aux écarts de langue et la sélection d'informateurs dans l'analyse d'erreurs: une expérience. *The Incorporated Linguist*, 24(1), 29-32.
- Gile, D. (1988). Le partage de l'attention et le 'modèle d'effort' en interprétation simultanée. *The Interpreters' Newsletter*, (1), 4-22.
- Gile, D. (c1995). Regards sur la recherche en interprétation de conférence. Villeneuve d'Ascq: Presses universitaires de Lille.
- Gile, D. (c2001). Getting started in interpreting research: methodological reflections, personal accounts and advice for beginners. Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.
- Gile, D. (2002). The interpreter's preparation for technical conferences: Methodological questions in investigating the topic. *Conference Interpretation And Translation*, 4(2), 7-27.
- Gile, D. (2003). Quality assessment in conference interpreting: methodological issue. In Á. Collados Aís, M. M. Fernández Sánchez, & D. Gile, *La Evaluación de la Calidad en Interpretación* (pp. 109-123). Granada: Comares.
- Gile, D. (2005). Empirical research into the role of knowledge in interpreting: Methodological aspects. In *Knowledge systems and translation* (pp. 149-171). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Gile, D. (2008). Local Cognitive Load in Simultaneous Interpreting and its Implications for Empirical Research. *Forum*, 6(2), 59-77.
- Gile, D. (c2009). Basic concepts and models for interpreter and translator training (Rev. ed). Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Gile, D. (2011). Errors, omissions and infelicities in broadcast interpreting. In *Methods and Strategies of Process Research* (pp. 201-218). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Gile, D. (2017). Testing the Effort Models' tightrope hypothesis in simultaneous interpreting - A contribution. *Hermes - Journal Of Language And Communication In Business*, 12(23), 153-172.
- Gile, D., Hansen, G., Chesterman, A., & Gerzymisch-Arbogast, H. (c2008). Efforts and models in interpreting and translation research: a tribute to Daniel Gile. Philadelphia: John Benjamins.
- Grbić, N. (2008). Constructing interpreting quality. *Interpreting*, 10(2), 232-257.
- Hale, S. B., Ozolins, U., & Stern, L. (c2009). The critical link 5: quality in interpreting : a shared responsibility. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co.
- Hale, S., & Napier, J. (2013). Research methods in interpreting: a practical resource. New York: Bloomsbury.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). Psychologický slovník. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2012). Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat (4., rozš. vyd). Praha: Portál.
- Herbert, J. (c1952). Manuel de l'interprete: comment on devient interprete de conferences (10. ed). Geneve: Librairie de l'Universite.
- Hort, J., & Rusina, R. (c2007). Paměť a její poruchy: paměť z hlediska neurovědního a klinického. Praha: Maxdorf.
- Hyltenstam, K., & Dimitrova, B. (2000). Language processing and simultaneous interpreting: interdisciplinary perspectives. Amsterdam: Benjamins.

- Hynková Dingová, N. (2017). *Typologie chyb v tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka* [Online 18/12/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118731>
- Chang, C. -chien, & Schallert, D. L. (2007). The impact of directionality on Chinese/English simultaneous interpreting. *Interpreting*, 9(2), 137-176.
- Chen, S. (2017). The construct of cognitive load in interpreting and its measurement. *Perspectives*, 25(4), 640-657.
- Cheung, A. (2013). Non-native accents and simultaneous interpreting quality perceptions. *Interpreting*, 15(1), 25-47.
- Chevalier, L., & Gile, D. (2015). Interpreting Quality: A Case Study of Spontaneous Reactions. *Forum*, 13(1), 1-26.
- Chiaro, D., & Nocella, G. (2004). Interpreters' Perception of Linguistic and Non-Linguistic Factors Affecting Quality: A Survey through the World Wide Web. *Meta*, 49(2), 278-293.
- Christoffels, I. K., & de Groot, A. M. B. (2005). Simultaneous interpreting: A cognitive perspective. In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot, *Handbook of Bilingualism* (pp. 454-479). Oxford University Press.
- Chromá, M. (2014). *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum.
- Janovcová, E. (1980). Projev spontánní a čtený z hlediska simultánního tlumočení. *Auc Philologica 4-5 1980, Slavica Pragensia Xxiii, Uk Praha, S. 315-321*.
- Jones, R. (2007). *Conference interpreting explained* (2nd ed). Manchester: St. Jerome Publishing.
- Kader, S., & Seubert, S. (2015). Anticipation, Segmentation...Stalling? How to Teach Interpreting Strategie. In A. Dörte & M. Behr, *To Know How To Suggest... Approaches to Teaching Conference Interpreting* (pp. 125-144). Berlin: Frank and Timme.
- Kahane, E. (2000). Thoughts on the quality of interpretation [Online 30/3/2019]. In *aiic.net*. Retrieved from <https://aiic.net/page/197>
- Kaindl, K. (2004). Multimodality in the Translation of Humour in Comics. In *Perspectives on Multimodality* (pp. 173-192). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Kalina, S. (2002). Quality in interpreting and its prerequisites. In *Interpreting in the 21st Century* (pp. 121-130). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin.
- Kalina, S. (2005). Quality Assurance for Interpreting Processes [Online 18/12/2019]. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 50(2). <http://doi.org/10.7202/011017ar>
- Kalina, S. (2015). Measure for Measure – comparing speeches with their interpreted versions. In *Interpreting Quality: A Look Around and Ahead* (pp. 15-34). Berlin: Frank & Timme.
- Kirchhoff, H. (1976/2002). Simultaneous interpreting: Interdependence of variables in the interpreting process, interpreting models and interpreting strategies. In *Interpreting Studies Reader* (pp. 110-119). London/New York: Routledge.
- Kohn, K., & Kalina, S. (1996). The Strategic Dimension of Interpreting. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 41(1).
- Kopczyński, A. (1980). Conference interpreting: some linguistic and communicative problems. Poznań: wydawnictwo naukowe uniwersytetu Im. Aama Mickiewicza w Poznaniu.
- Kopczynski, A. (1994). Quality in conference interpreting: some pragmatic problems. In *Bridging the Gap. Empirical Research in Simultaneous Interpretation* (pp. 87-99). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin.
- Köpke, B., & Nespoulous, J. -L. (2006). Working memory performance in expert and novice interpreters. *Interpreting*, 8(1), 1-23.
- Kroll, J. F., & Groot, A. M. B. de. (2005). *Handbook of bilingualism: psycholinguistic approaches*. New York: Oxford University Press.
- Krušina, A. (1971). Hlavní složky podmiňující proces a kvalitu simultánního tlumočení. *Au Xvii. Novembris Pragensis, Studie O Jazyce A Teorii Překládání, Spn, Praha, S 67-84*.
- Kurz, I. (1983). CO2 and O2 levels in booths at the end of a conference day: A Pilot Study. *Aiic Bulletin*, 11(3), 86-93.
- Kurz, I. (1983). Temperatures Inside and Outside Booths – A Comparative Study. *Aiic Bulletin*, 11(2), 67-72.
- Kurz, I. (1981). Temperatures in interpreters' booth - A hot iron? *Aiic Bulletin*, 9(4), 39-43.
- Kurz, I. (1989). Conference Interpreting—User Expectations. In *Coming of Age. Proceedings of the 30th Annual Conference of the American Translators Association* (pp. 143-148). Medford, NJ: Learned Information.

- Kurz, I. (1997). Interpreters: Stress and Situation-Dependent Control of Anxiety. In *Transfere Necessitate: Proceedings of the Second International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting* (pp. 201-206). Budapest: Scholastica.
- Kurz, I. (2001). Conference Interpreting: Quality in the Ears of the User. *Meta*, 46(2).
- Kurz, I. (2003). Physiological stress during simultaneous interpreting: A comparison of experts and novices. *Interpreters' Newsletter*, (12), 51-67.
- Kurz, I. (2003). Quality from the user perspective. In *La Evaluación de la Calidad en Interpretación* (pp. 3-22). Granada: Comares.
- Kurz, I. (2003). Conference Interpretation: Expectations of Different User Groups. *The Interpreters' Newsletter*, (5), 13-21.
- Lambert, S., & Moser-Mercer, B. (c1994). Bridging the gap: empirical research in simultaneous interpretation. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin.
- Le Féal, K. D. (1990). Some thoughts on the evaluation of simultaneous interpretation. In *Interpreting* (pp. 154-160). Binghamton: John Benjamins Publishing Company.
- Levý, J., & Červenka, M. (1971). Bude literární věda exaktní vědou?: výbor studií. Praha: Československý spisovatel.
- Liontou, K. (2012). *Anticipation in German to Greek Simultaneous Interpreting: A corpus-based Approach* (Disertační práce). Vídeň. Retrieved from: https://othes.univie.ac.at/23451/1/2012-10-17_0847531.pdf on 29/3/2019
- Liu, M. (2008). How do experts interpret? Implications from research in Interpreting Studies and cognitive science. In G. Hansen, A. Chesterman, & H. Gerzymisch-Arbogas, *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: A tribute to Daniel Gile* (pp. 159-177). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Liu, M., Schallert, D. L., & Carroll, P. J. (2004). Working memory and expertise in simultaneous interpreting. *Interpreting*, 6(1), 19-42.
- Li, X. (2013). Are Interpreting Strategies Teachable? Correlating Trainees' Strategy Use with Trainers' Training in the Consecutive Interpreting Classroom. *Interpreters' Newsletter*, (18), 105-128.
- Li, X. (2015). Putting interpreting strategies in their place: Justifications for teaching strategies in interpreter training. *Babel*, 61(2), 170-192.
- Lonsdale, D. (1997). Modeling cognition in SI: Methodological issues. *Interpreting*, 2(1-2), 91-117.
- Marrone, S. (1993). Quality – a shared objective. *The Interpreters' Newsletter*, (5), 35-41.
- Meak, L. (1990). Interprétation simultanée et congrès médical: attentes et commentaires. *The Interpreter's Newsletter*, (3), 8-13.
- Meuleman, C., & Van Besien, F. (2009). Coping with extreme speech conditions in simultaneous interpreting. *Interpreting*, 11(1), 20-34.
- Miller, G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, 63(2), 81-97.
- Mizuno, A. (2005). Process Model for Simultaneous Interpreting and Working Memory. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 50(2).
- Mizuno, A. (2017). Simultaneous Interpreting and Cognitive Constraints [Online 30/3/2019], 1-28. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/315807693_Simultaneous_Interpreting_and_Cognitive_Constraints
- Moravcová, D. (2012). *Vztah mezi rychlostí výchozího projevu a kvalitou výkonu simultánního tlumočnicka* [Online 18/12/2018]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/122614>
- Moser-Mercer, B. (1978). Simultaneous Interpretation: A Hypothetical Model and its Practical Application. In *Language Interpretation and Communication* (pp. 353-368). New York: Plenum Press.
- Moser-Mercer, B., & Lambert, S. (1994). Bridging the gap: empirical research in simultaneous interpretation. Amsterdam: Benjamins.
- Moser-Mercer, B. (1996). Quality in interpreting: some methodological issues. *The Interpreters' Newsletter*, 1996(7), 43-55.
- Moser-Mercer, B. (2000). Simultaneous interpreting: Cognitive potential and limitations. *Interpreting*, 5(2), 83-94
- Moser-Mercer, B. (2000). The rocky road to expertise in interpreting: Eliciting knowledge from learners. In M. Kadric, K. Kaindl, & F. Pöchhacker, *Translationswissenschaft* (pp. 339-352). Tübingen: Stauffenburg Verlag.

- Moser-Mercer, B. (2003). Remote interpreting: Assessment of human factors and performance parameters. <https://aiic.net/page/1125>.
- Moser-Mercer, B. (2003). Remote interpreting: Assessment of human factors and performance parameters [Online 30/3/2019]. In . Retrieved from <https://aiic.net/page/1125/remote-interpreting-assessment-of-human-factors-and-pe/lang/1>
- Moser-Mercer, B. (2005). Remote interpreting: Issues of multi-sensory integration in a multilingual task. *Meta*, 50(2), 727-738.
- Moser-Mercer, B., Künzli, A., & Korac, M. (1998). Prolonged turns in interpreting: Effects on quality, physiological and psychological stress (Pilot study). *Interpreting*, 3(1), 47-64.
- Moser, P. (1996). Expectations of users of conference interpretation. *Interpreting*, 1(2), 145-178.
- Namy, C. (1978). Reflections on the Training of Simultaneous Interpreters: A meta-linguistic approach. In *Language Interpretation and Communication* (pp. 25-34). New York: Plenum Press.
- Napier, J., McKee, R. L., & Goswell, D. (2010). Sign language interpreting: theory and practice in Australia and New Zealand (2nd ed). Annandale, N.S.W.: Federation Press.
- Nekula, L. (2008). *Hodnocení tlumočnického výkonu různými skupinami příjemců* [Online 30/3/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/51291>
- Padilla, P., Bajo, M. T., Cañas, J. J., & Padilla, F. (1995). Cognitive processes of memory in simultaneous interpretation. In *Topics in Interpreting Research* (pp. 61-71). Turku: University of Turku Press.
- Pezzulo, G., Verschure, P. F. M. J., Balkenius, C., & Pennartz, C. M. A. (2014). The principles of goal-directed decision-making: from neural mechanisms to computation and robotics [Online 18/12/2019]. *Philosophical Transactions Of The Royal Society B: Biological Sciences*, 369(1655), 20130470-20130470. <http://doi.org/10.1098/rstb.2013.0470>
- Pio, S. (2003). The relation between ST delivery rate and quality in simultaneous interpretation. *The Interpreters' Newsletter*, (12), 69-100.
- Plevoets, K., & Defrancq, B. (2016). The effect of informational load on disfluencies in interpreting: A corpus-based regression analysis. *Translation And Interpreting Studies*, 11(2), 202-224.
- Pöchhacker, F. (1994). Quality assurance in simultaneous interpreting. In *Teaching Translation and Interpreting 2* (p. 233). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker, F. (2001). Quality Assessment in Conference and Community Interpreting [Online]. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 46(2).
- Pöchhacker, F. (2002). Researching interpreting quality. In *Interpreting in the 21st Century* (pp. 95-106). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker, F. (2004). *Introducing interpreting studies*. London: Routledge.
- Pöchhacker, F. (2006). 'Going Social?' On Pathways and Paradigms in Interpreting Studies. In A. Pym, M. Shlesinger, & Z. Jettmarová, *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting* (pp. 215-232). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Pöchhacker, F. (2012). Interpreting Quality: Global professional standards? [Online 29/3/2019]. In *Interpreting in the Age of Globalization: Proceedings of the 8th National Conference and International Forum on Interpreting* (pp. 305-318). Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press. Retrieved from <https://www.lourdesderioja.com/2013/04/24/the-issue-of-quality/>
- Pöchhacker, F. (2013). Researching Quality: A Two - Pronged Approach. In O. García Becerra, E. M. Pradas Macías, & R. Barranco - Droege, *Quality in Interpreting: Widening the Scope* (pp. 33-55). Granada: Comares.
- Pöchhacker, F. (2017). Simultaneous Interpreting: A Functionalist Perspective [Online 18/12/2019]. *Hermes - Journal Of Language And Communication In Business*, 8(14), 31-53. <http://doi.org/10.7146/hjlc.v8i14.25094>
- Pöchhacker, F. (2015). Quality and Role in Conference Interpreting: Views from the East and South of Europe. In C. Zwischenberger & M. Behr, *Interpreting Quality: A Look Around and Ahead* (pp. 269-296). Berlin: Frank & Timme.
- Pöchhacker, F. (2016). *Introducing interpreting studies (Second Edition)*. New York: Routledge.
- Pöchhacker, F. (2017). Simultaneous Interpreting: A Functionalist Perspective. *Hermes*, 8(14), 31-50.
- Pöchhacker, F., Grbić, N., Mead, P., & Setton, R. (Eds.). (2015). *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Pöchhacker, F., & Shlesinger, M. (Eds.). (2002). *The interpreting studies reader*. London: Routledge.

- Pöchhacker, F., & Zwischenberger, C. (2010). Survey on quality and role: conference interpreters' expectations and self-perceptions [Online 30/3/2019]. In *aiic.net*. Retrieved from <http://aiic.net/p/3405>
- Pospíšilová, L. (2015). *Rozdíly v hodnocení kvality tlumočení* [Online 30/3/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/146742>
- Pradas Macías, M. (2006). Probing quality criteria in simultaneous interpreting: The role of silent pauses in fluency. *Interpreting*, 8(1), 25-43.
- Punch, K. ([2016]). Developing effective research proposals (3rd edition). London: SAGE.
- Pym, A. (2008). On omission in simultaneous interpreting: Risk analysis of a hidden effort. In G. Hansen, A. Chesterman, & H. Gerzymisch-Arbogast, *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research* (pp. 83-105). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pym, A., Shlesinger, M., & Jettmarova, Z. (c2006). Sociocultural aspects of translating and interpreting. Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.
- Rennert, S. (2008). Visual Input in Simultaneous Interpreting. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 53(1).
- Riccardi, A. (1996). Language-specific strategies in simultaneous interpreting. In C. Dollerup & V. Appel, *Teaching Translation and Interpreting 3: New Horizons. Papers from the Third Language International Conference, Elsinore, Denmark, 1995* (pp. 213-222). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Riccardi, A. (2003). The relevance of interpreting strategies for defining quality in simultaneous interpreting. In Á. Collados Ais, D. Gile, & M. Fernández Sánchez, *La evaluación de la calidad en interpretación: investigación* (pp. 257-265). Granada: Editorial Comares.
- Riccardi, A. (2005). On the Evolution of Interpreting Strategies in Simultaneous Interpreting [Online]. *Meta: Journal Des Traducteurs*, 50(2).
- Šarčević, S. (c1997). New approach to legal translation. Boston: Kluwer Law International.
- Seeber, K. G. (2007). Thinking outside the cube: Modeling language processing tasks in a multiple resource paradigm [Online 18/12/2019]. *Interspeech 2007, 2007*, 1382-1385. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/221478894_Thinking_outside_the_cube_Modeling_language_processing_tasks_in_a_multiple_resource_paradigm
- Seeber, K. G. (2011). Cognitive load in simultaneous interpreting Existing theories — new models. *Interpreting*, 13(2), 176-204.
- Seeber, K. G., & Kerzel, D. (2012). Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data. *International Journal Of Bilingualism*, 16(2), 228-242.
- Seeber, K. G. (2013). Cognitive load in simultaneous interpreting: Measures and methods. (2013). Cognitive load in simultaneous interpreting: Measures and methods. *Target*, 25(1), 18-32.
- Seeber, K. G. (2015). Cognitive load in simultaneous interpreting. In *Interdisciplinarity in Translation and Interpreting Process Research* (pp. 18-33). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Seeber, K. G. (2017). Multimodal Processing in Simultaneous Interpreting. In *The Handbook of Translation and Cognition* (pp. 461-475). Hoboken, NJ, USA: John Wiley.
- Seel, O. I. (2005). Non-verbal means as culture-specific determinants that favour directionality into foreign language in simultaneous interpreting. In R. Godijns & M. Hinderdael, *Directionality in interpreting: The 'retour' or the native?*, (pp. 63-82). Gent: Communication & Cognition.
- Seleskovitch, D. (1986). Comments: Who should assess an interpreter's performance?. *Multilingua*, 5(4), 236.
- Seleskovitch, D., & Lederer, M. (1989). *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*. Paris: Didier Érudition.
- Setton, R. (1999). Simultaneous interpretation: a cognitive-pragmatic analysis. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Setton, R., & Dawrant, A. (2016). Conference interpreting: a complete course. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Setton, R., & Dawrant, A. (2016). Conference interpreting: a trainer's guide. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Shlesinger, M. (1994). Intonation in the production and perception of simultaneous interpretation. In S. Lambert & B. Moser-Mercer, *Bridging the Gap: Empirical research in simultaneous interpretation* (pp. 225-236). Amsterdam: John Benjamins.
- Shlesinger, M. (1997). Quality in simultaneous interpreting. In *Conference Interpreting: Current trends in research Proceedings of the International Conference on Interpreting: What do we know and how?* (pp. 123-131). Amsterdam: John Benjamins.

- Shlesinger, M. (2003). Effects of presentation rate on working memory in simultaneous interpreting. *The Interpreters' Newsletter*, 12, 37-49.
- Shlesinger, M., & Roziner, I. (2010). Much ado about something remote: Stress and performance in remote interpreting. *Interpreting*, 12(2), 214-247.
- Schjoldager, A. (2001). Reflective summary of a dissertation on simultaneous interpreting. In D. Gile, H. V. Dam, F. Dubslaff, B. Martinsen, & A. Schjoldager, *Getting Started in Interpreting Research: Methodological reflections, personal accounts and advice for beginners* (pp. 221-232). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Schneider, W. (2003). Controlled & automatic processing: behavior, theory, and biological mechanisms [Online]. *Cognitive Science*, 27(3), 525-559. [http://doi.org/10.1016/S0364-0213\(03\)00011-9](http://doi.org/10.1016/S0364-0213(03)00011-9)
- Schneider, W., & M. Chein, J. (2003). Controlled & automatic processing: behavior, theory, and biological mechanisms. *Cognitive Science*, (27), 525-559.
- Signorelli, T. M., Haarmann, H. J., & Obler, L. K. (2012). Working memory in simultaneous interpreters: Effects of task and age. *International Journal Of Bilingualism*, 16(2), 198-212.
- Straniero Sergio, F. (2003). Norms and Quality in Media Interpreting: The case of Formula One press conferences. *Interpreters' Newsletter*, (12), 135-174.
- Sunnari, M. (1995). Processing strategies in simultaneous interpreting: "Saying it all" vs. synthesis. In J. Tommola, *Topics in interpreting research* (pp. 109-119). Turku: University of Turku, Centre for Translation and Interpreting.
- Svobodová, P. (2006). *Souvislost tlumočnického zápisu s kvalitou konsektivního tlumočení* [Online 30/3/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/26919>
- Sweller, J. (1988). Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning [Online 18/12/2018]. *Cognitive Science*, 12(2), 257-285. http://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4
- Šarčević, S. (2000). *New approach to legal translation*. Hague: Kluwer Law International.
- Timarová, Š. (2006). *Measuring Working Memory in Interpreters: DEA Thesis*. Antwerpen: ETI - UNIGE.
- Timarová, Š. (2012). *Využití pracovní paměti v procesu simultánního tlumočení* [Online 30/3/2019]. Retrieved from <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/27623>
- Timarová, Š. (2012). *Working memory in conference simultaneous interpreting: Unpublished PhD dissertation*. Charles University in Prague/University of Leuven.
- Timarová, Š., Čenková, I., Meylaerts, R., Hertog, E., Szmalec, A., & Duyck, W. (2014). Simultaneous interpreting and working memory executive control. *Interpreting*, 16(2), 139-168.
- Tomášek, M. (2003). *Překlad v právní praxi* (2. dopl. vyd). Praha: Linde.
- Tommola, J., Laine, M., Sunnari, M., & Rinne, J. O. (2000). Images of shadowing and interpreting. *Interpreting*, 5(2), 147-167.
- Trosborg, A. (1997). *Rhetorical strategies in legal language: discourse analysis of statutes and contracts*. Tübingen: Narr.
- Tryuk, M. (2010). Strategies in interpreting : issues, controversies, solutions [Online 30/3/2019]. *Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik*, (2), 181-194. Retrieved from http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2010-t-n2/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2010-t-n2-s181-194/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2010-t-n2-s181-194.pdf
- Vrtílková, H. (2017). *Případ dalajlama: Nestandardní výchozí projev a jeho vliv na kvalitu tlumočnického výkonu* (diplomové práce).
- Vuorikoski, A. R. (1998). User responses to simultaneous interpreting. In *Unity in Diversity? Current Trends in Translation Studies* (pp. 184-197). Manchester: St. Jerome Publishing.
- Vuorikoski, A. R. (1995). Simultaneous interpretation as experienced by the audience. In *Connections. Proceedings of the 36th Annual Conference of the American Translators Association, November 8-12, 1995, Nashville, Tennessee* (pp. 165-174). Medford, NJ: Information Today.
- Wang, H. (2017). Strategy Planning in Simultaneous Interpreting -- with Beijing Historical and Cultural Speeches as Examples [Online]. *International Journal Of Language And Linguistics*, 5(5). <http://doi.org/10.11648/j.ijll.20170505.15>
- Wen, Z. (2012). Working memory and second language learning [Online]. *International Journal Of Applied Linguistics*, 22(1), 1-22. Retrieved from https://www.academia.edu/2636880/Wen_Zhisheng_2012

Yudes, C., Macio, P., Morales, L., Bajo, M. T. (2013). Comprehension and error monitoring in simultaneous interpreters. *Applied Psycholinguistics*, 34(05), 1039-1057.

Zwischenberger, C. (2010). Quality criteria in simultaneous interpreting: an international vs. a national view. *The Interpreters' Newsletter*, (15), 127-142.

Zwischenberger, C., & Behr, M. (2015). *Interpreting quality: A look around and ahead*. Berlin: Frank & Timme.

<https://www.cirinandgile.com/>

<https://aiic.net>

ODBORNÁ ČINNOST AUTORKY PRÁCE

Publikační činnost

- Ďoubalová, J. (2008). Culture et interprétation (Les différences culturelles et leur influence sur l'interprétation simultanée vers la langue maternelle et vers la langue étrangère active). In I. Čeňková, *Folia Translatologica* (10 ed., pp. 73-86). Praha.
- Doubalova, J., Vianna, B., & Lumbreras, M. (2010). Working into a " B " Language Pitfalls, tips and trick [Online 30/3/2019]. Retrieved from https://www.academia.edu/21118524/Working_into_a_B_Language_Pitfalls_tips_and_tricks_2010
- Ďoubalová, J. (2011). Interprétation simultanée - « la langue B » et le « retour ». *Bulletin Du Cratil*, (7), 12-17.
- Šteffl¹⁰, J. (2014). Metodologie výuky tlumočnické notace na Ústavu translatologie. *Top*, 2014(113), 10.
- Šteffl, J. (2014). Proč se tlumočník bez jazyka neobejde. *Komoří Bulletin: Lingvistika A Tlumočení*, (2), 7-8.
- Čeňková, I. a Šteffl, J. (2014). Metodika a didaktika konsekutivního tlumočení s notací. In: Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR. Praha: InBáze, o. s.

Účast na projektech, konference, přednášky, semináře

- 2018 účast na závěrečné konferenci mezinárodního projektu ORCIT, Paříž
- 2017 účast na mezinárodní konferenci *Third International Conference on Interpreting Quality, ICIQ 3*, Granada
- 2016 Mezinárodní konference *From instruction to collaboration: technology enhanced interpreter training* v rámci projektu ORCIT, Soluň
- 2012 účast na konferenci v rámci mezinárodního projektu IMPLI (*Improving Police*

¹⁰ Autorka měla po určitou dobu příjmení Šteffl

and Legal interpreting)

- 2010-2018 mezinárodní projekt ORCIT (*On-line Resources in Conference Interpreting Training*) – hlavní lokalizátor, vypracování a lokalizace e-learningových modulů, konzultační činnost pro další účastníky projektu (<https://orcit.eu/>)
- od 2010 pravidelné přednášky a semináře z oblasti teorie a praxe konferenčního tlumočení, zejména na téma konsektivního tlumočení a konsektivní notace, pro externí subjekty – Jednota tlumočnicků a překladatelů (například semináře v rámci akce Mladý Jeroným), Česká komora tlumočnicků do znakového jazyka (Teorie tlumočení, Specifika chyb při tlumočení znakového jazyka), Masarykova univerzita v Brně, InBáze z. s. (semináře v rámci projektu vzdělávání komunitních tlumočnicků), Slovo 21 (semináře týkající se vzdělávání zejména komunitních tlumočnicků), Italský kulturní institut v Praze (tlumočnická notace), Univerzita Babeş-Bolyai v Kluži (tlumočnická notace – přednáška v angličtině) apod.
- od 2010 přednášky a semináře týkající se tlumočnické notace na Ústavu translatologie v rámci cyklu kurzů pro veřejnost

Pedagogická a další akademická činnost

- 2014-2018 Interní vyučující na Ústavu translatologie FF UK (výuka konferenčního tlumočení, účast na přijímacích, průběžných a závěrečných zkouškách, oponent a konzultant diplomových prací)
- 2011–2019 Doktorské studium na Ústavu translatologie FF UK
- 2010 Člen zkušební komise – závěrečné zkoušky a přijímací zkoušky na institutu ISIT, Paříž
- 2009 a 2010 Pedagogická spolupráce s univerzitou v Lisabonu v rámci EMCI (*výuka konferenčního tlumočení, člen zkušební komise u průběžných zkoušek*)
- Od 2008 EMCI - European Master's in Conference Interpreting (*výuka konferenčního tlumočení*)
- Od 2008 Člen zkušební komise v rámci průběžných a závěrečných zkoušek kurzu EMCI
- Od 2008 Pedagogický doprovod studentů EMCI na studijních stážích - ESIT, Paříž, ETI, Ženeva, instituce EU, University of Westminster, UK
- Od 2007 Výuka tlumočení na Ústavu translatologie FF UK (*simultánní /konsektivní tlumočení / tlumočnický zápis /tlumočení z listu*)

Další vzdělávání a kurzy

- 2013, 2015, 2016, 2017 Odborné semináře pro vyučující tlumočení *Training of Trainers* (Praha, Budapešť)
- 2013 Letní škola - *Edinburgh Interpreting Research Summer School EIRSS*
- 2008 - 2010 Postgraduální kurzu *Master of Advanced Studies for Interpreter Trainers* – Ecole de Traduction et d'Interprétation v Ženevě (ETI)
- 2009 *Training for Trainers* – Evropská komise, Brusel (kurz pro učitele tlumočení)
- 2008 *Teaching simultaneous interpreting* - vzdělávací kurz na Ecole de Traduction et d'Interprétation v Ženevě (ETI)